

Bosna i Hercegovina

Federacija Bosne i Hercegovine

Hercegovačko-neretvanski kanton

Grad Mostar

Srednja medicinska škola Mostar

Svetozar Ćorović, književnik i publicista

Autor: Hana Šunje

Mentor: Tanja Avdić, prof.

Novembar, 2022. godine

SADRŽAJ

Sadržaj

UVOD	1
Život književnika Svetozara Ćorovića	2
Ćorovićev književni rad	3
Realistička slika svijeta	4
Publicistički i pozorišni rad.....	6
Ćorovićev kulturni doprinos.....	7
ZAKLJUČAK	9
LITERATURA.....	10

UVOD

Ako se Tuzla može pohvaliti Mešom Selimovićem, Stolac velikim Dizdarom, onda se Mostar može pohvaliti skupinom izuzetnih pjesnika i pripovjedača.

Osman Đikić, Aleksa Šantić i Svetozar Ćorović jesu književnici koji su u prošlosti živjeli i stvarali u Mostaru, a duh zavičajnosti i hercegovačkog mentaliteta uspjeli su vješto “uplesti” u svoja književna djela.

Posebano je interesantan lik i književno djelo Svetozara Ćorovića, književnika i publiciste, koji je dao nemjerljiv doprinos u književnim krugovima tadašnjeg vremena.

Svetozar Ćorović je bio pripovjedač, dramatičar, glumac i aktivni član mostarskog društva “Gusle”, a sudjelovao je i u pokretanju prvih hercegovačkih listova i časopisa.

Bio je istinski hroničar mostarskog građanskog života na prelazu iz devetnaestog u dvadeseto stoljeće. Sa čuvenim Aleksom Šantićem i Jovanom Dučićem činio je poznatu mostarsku “književnu i kulturnu trojku”.

Blizak realizmu, opisivao je društvene pojave, likove i motive Hercegovine. Iako nije imao visoko obrazovanje, Svetozar Ćorović je kao kulturni i javni radnik, publicista i pripovjedač ostavio dubok trag u historiji i postojanju grada Mostara.

Cilj mog rada jeste istražiti život, književni i publicistički rad ovog stvaraoca, te njegovo sveobuhvatno djelovanje u gradu na Neretvi u teškim i turbulentnim vremenima aneksione krize u Bosni i Hercegovini.

Život književnika Svetozara Ćorovića

Svetozar Ćorović rođen je 29. maja 1875. godine u Mostaru, u poznatoj trgovačkoj porodici. U rodnom gradu je pohađao osnovnu školu, a djetinjstvo je proveo na mostarskim ulicama uz huk Neretve i dječije igre u tijesnim sokacima. Njegova tadašnja škola zvala se “Pravoslavna srpska narodna škola mostarska”. Bila je smještena u mostarskom naselju Konak, a bila je to ista škola koju su pohađali Aleksa Šantić, Atanasije i Vojislav Šola, te Jovan Radulović.

Svetozarov otac je bio ugledni građanin koji je pomagao mlađim trgovcima, što je u vremenu kada se svako borio za svoju dobit bila prava rijetkost. Odrastao je uz brata Vladimira koji je od malih nogu pokazivao interesovanje za slavensku filologiju i historiju, što će ga kasnije učiniti jednim od istaknutih i uglednih srpskih historičara. No, deset godina stariji Svetozar razvit će ljubav prema pisanoj riječi i vrlo brzo postati jedan od značajnih književnika koji će u svoje pripovijetke, romane i drame unijeti duh Hercegovine, prikazujući ljude svih društvenih klasa, vjera i nacionalnosti.

Sa svojim savremenikima književnik će preživjeti burna historijska razdoblja- hercegovačke ustanke, balkanske ratove i Prvi svjetski rat, a sve to će dati svojevrsan pečat njegovoj pisanoj riječi. Posebno težak životni period Ćorović je doživio tokom aneksione krize Bosne i Hercegovine, kada je bio prisiljen napustiti rodni Mostar i izbjeci u Italiju. Za vrijeme Prvog svjetskog rata ovaj književnik će biti više puta hapšen, nevoljno mobilisan u vojsku, a kasnije i deportovan u Mađarsku, gdje će ostati do 1917. godine.

Živio je u vremenu velikih pjesnika, drugovao i stvarao sa Osmanom Đikićem, Jovanom Dučićem i velikim Šantićem sa kojim je 1896. godine pokrenuo časopis “Zora”. Aleksa Šantić, poeta i publicista, Svetozara je posebno cijenio i poštovao njegov rad. Aleksina sestra Radojka (Persa) bila je Ćorovićeva ljubav i životna saputnica i njih dvoje će Šantiću biti najveći životni oslonac u danima pjesnikove teške bolesti.

“Noseći putir svjetli punan istine sjajne

On među ljude stupa i s ljubavlju ih druži,

On bratstvo mirom brati i zublju vjere trajne

Visoko nebu diže i s njome rodu služi”.¹

Šantić je upravo tako vidio Ćorovića- kao humanistu i čovjekoljuba, prijatelja i brata u nemirnim vremenima i iskušenjima, a navedeni stihovi dijelovi su Šantićeve pjesme posvećene Svetozaru Ćoroviću.

Ćorovićev književni rad

Svetozara Ćorovića je na književni rad potakao njegov nastavnik Silvije Strahimir Kranjčević. U književnost se javio 1891. godine, kada je kao šesnaestogodišnjak napisao pjesmu “Siroče na majčinom grobu”. Kao inspiracija za nastajanje ove pjesme Ćoroviću je poslužila slika Uroša Predića koja prikazuje dječaka na majčinom grobu, naslikanog jednog zimskog dana. Svojim prvim poetskim ostvarenjem Ćorović je prikazao sudbinu ljudi jednog vremena , ali i ukazao na problem siromašne napuštene djece, koja uslijed ratova i neimaštine, odrastaju u teškim životnim uslovima. Ćorovićeva emocijama obojena pjesma , “Siroče na majčinom grobu” , postat će zapravo metafora jednog teškog vremena u kojem su ljudi živjeli siromašno i obespravljeno, izloženi nehumanim uslovima, bespomoćni i očajni:

“Evo mene, majko mila
Došao sam opet tebi
Budi dobra -smiluj mi se
Dijete svoje primi sebi
O, tu bi mi tako milo-
Tu bi mi tako slatko bilo”.²

Kada govorimo o Ćorovićevoj prozi, govorimo o plodonosnom književniku koji je za života napisao desetine pripovjednih zbirki i dramskih komada. Njegova slika svijeta uvijek je višeznačna, a njegov pripovjedni postupak vrlo često je utemeljen na realističkoj slici svijeta. Pripovijetke oslikavaju najznačajnije društvene promjene u kojem je živio i stvarao – propadanje osmanske vlasti i aneksiju Bosne i Hercegovine. To propadanje osmanskog

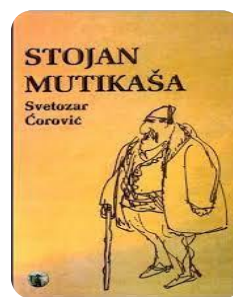
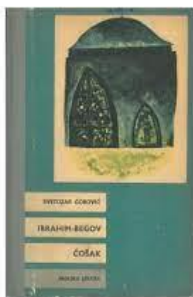
¹ Aleksa Šantić, Pjesme (Sarajevo, Svjetlost, 1984), str. 37.

² Indira Pindžo , “Pripovjedač mostarskog života” , Azra (Sarajevo), XXI (jun 2019), str. 21.

vremena, tradicije i kulture, te dolazak austrougarske vlasti najuvjerljivije je opisao u priči “Ibrahim-begov ćošak”, gdje je “ćošak” simbolično predstavljen kao ostatak jednog vremena i vlasti koja se urušava. Glavni lik, Ibrahim-beg, u tursko doba bio je sin age i zemljoposjednika, a preko noći postaje hamal i čistač ulica kojem nova vlast želi srušiti dio kuće. Upravo je taj ćošak njegov ponos, dokaz vrijednosti njegove porodice i spona sa prošlim vremenom:

” A kad nestane ćoška...eh... još će mi se gore rugati. Di ti je bogatstvo, pitat će me, di je ćošak, di je kuća. A ja ću crvenit od stida i sakrivat se...”³

U Ćorovićevom djelu jasno se sukobljavaju protivrječne slike života i težnja za slobodom, dok istovremeno pisac nastoji prikazati licemjerstvo i škrtost kao čovjekove stvarne mane. Turbulentna vremena prikazao je kroz društvene promjene, socijalno raspadanje i raslojavanje te društvenu korupciju koju je nova vlast donijela sa sobom.

Realistička slika svijeta

Ćorovićeva proza utemeljena je na realističkoj slici svijeta i objektivnom pričanju, kao i na preciznom građenju unutrašnjeg karaktera glavnih junaka. Određene pripovijetke u sebi sadrže socijalna pitanja i obrađuju socijalnu tematiku (“Pod pećinama”, “Mali prosjak”), dok pripovijetke poput “Bogojavljenjske noći” i “Pod crkvenim pragom” nude hrišćansku sliku svijeta i sliku vjerovanja pravoslavne porodice iz koje je i sam ponikao. Istančan dar za psihološku analizu likova, Ćorović je pokazao u pričama koje oslikavaju neke od najpoznatijih likova njegovog cjelokupnog stvaralaštva (Ibrahim-beg, Matan, Mujaga). Većina

³ E. Brulić, N. Ibrahimović, S. Jurić, Ž. Malinović, K. Mlakić Vuković, A. Rizvanbegović, A. Tikveša, N. Veličković, “Ibrahim-begov ćošak” (Sarajevo, NIK “Sezam”), 2010, str. 60.

njegovih likova prikazana je u liku gradskih prosjaka i hamala koji istrajavaju u surovoj borbi za opstanak i u toj nepravednoj borbi pokazuju najljepše ljudske i moralne vrijednosti.

Antun Gustav Matoš, hrvatski književnik bio je oduševljen Ćorovićevom prozom i smatrao je da je pripovijedanje ovog Mostarca jedna produžena starinska priča. Za Ćorovića je tvrdio da je “rođeni pričalac” iz naroda.

“Ćorović je jedan od prvih koji je u ponosnoj Hercegovini lučac zamijenio perom, a gusle hartijom”, govorio je veliki Matoš ističući Ćorovićev dar za pripovijedanje onakvo kakvo su imali najbolji prenosioci narodne književnosti.

Netipično za Ćorovića je i to što u njegovom stvaralaštvu postoje i kratke priče sa vidljivom erotskom tematikom. Takva je pripovijetka “Na vodi”, napisana 1904. godine. Istoimena pripovijetka predstavlja književnikov prodor u modernu prozu, a Ćorović se u naraciji oslanja na orijentalni sevdah, čulne spoznaje i najsenzibilnije osjećaje kakve možemo naći samo u sevdalinkama.

Zanimljivo je da u opusu ovog književnika postoji i pripovijetka “Poseta”, napisana na ekavskom narječju. Ova pripovijest jedna je od posljednjih u književnom stvaralaštvu, a ona u sebi sadrži i autobiografske podatke iz književnikovog života.

Pokušaj vjerskog i nacionalnog približavanja građana koji su na prelazu dva stoljeća naseljavali Mostar jasno je prikazao u svojim brojnim pripovijetkama. Takva je pripovijetka ”Latinka” koja je ljubavna priča pravoslavca i katolkinje, tragična poput priče o Romeu i Juliji.

Ipak, Ćorović će neizbrisiv trag ostaviti svojim romanom “Stojan Mutikaša”, koji je svjetlo dana ugledao 1907. godine. U romanu je opisana društvena i porodična slika jednog vremena u Hercegovini i životna staza glavnog junaka koji će se od tipičnog seljaka pretvoriti u bogatog trgovca i zelenaša kojeg novac i materijalna bogatstva lišavaju osnovnih ljudskih vrijednosti. Pomenuti roman doživio je veliki uspjeh pa je prema njegovoj fabuli i tematici snimljen istoimeni film u režiji Fedora Handžekovića.

Ćorović je, možda i jedan od prvih književnika koji je napisao melodramu na jednom od naših jezika. Njegova drama “U mraku” otkrivena je nakon sedamdeset godina i to zahvaljujući predanom bibliotečkom i arhivističkom radu profesora Kemala Bakaršića.

Publicistički i pozorišni rad

Svezozar Ćorović nije bio samo uspješan pripovjedač i novelist, nego i kulturni radnik, pa čak i glumac u pojedinim dramskim ostvarenjima. Od samog početka bio je uključen u aktivnosti Kulturnog i prosvjetnog društva "Gusle". Bio je ključni čovjek u organizaciji predstava i okupljanja naroda u "Guslama" kako bi se podstakao duh narodnog zajedništva i jedinstva. Novac od predstava i kulturnih manifestacija organizovanih u ovom društvu, Svetozar je davao u dobrotvorne svrhe onima kojima je to bilo najpotrebnije. Inače, svi članovi društva bili su veoma aktivni u pružanju materijalne pomoći siromašnim slojevima društva, posebno đacima.

Iako je tada u Mostaru postojao list "Glas Hercegovine", Šantić i Ćorović su 1895. godine Zemaljskoj vladi u Sarajevu podnijeli molbu za odobrenje izlaska kulturnog časopisa "Zora". Na odgovor Benjamina Kalaja čekalo se do februara sljedeće godine kada je potpisao odobrenje za novi časopis. Benjamin Kalaj je u odgovoru naveo:

"Dopušta se istočno-pravoslavnim građanima iz Mostara Aleksi Šantiću i Svetozaru Ćoroviću izdavanje literarnog časopisa u okvirima navedenim u njihovoj molbi. Cenzuru novog lista vršile bi okružne vlasti u Mostaru".⁴

Ćorović je bio najzaslužniji za pokretanje lista. O tome je političar i kulturni radnik Atanasije Šola kasnije napisao u jednom članku: "I pokretanje Zore bila je zamisao Svetozarova. Svetozar je već bio sve unapred pripremio i predvideo, čak i materijalna i tehnička strana nije bila zanemarena, što često biva kod neiskusnih izdavača. On je u roku od dva dana napisao preko pedeset pisama u kojima je objasnio potrebu pokretanja revije i umolio saradnju".⁵

Časopis "Zora" bavio se kulturnim i privrednim temama, a političke teme bile su nezastupljene. Glavni zadatak lista, kao i zamisao Ćorovića, bilo je unapređenje kulturnog, prosvjetnog i društvenog života. I ime časopisa "Zora" bilo je simbolično - trebalo je da bude svjetlo u mraku u tadašnjem minimiziranom kulturno-društvenom životu Bosne i Hercegovine.

Kulturni radnici Mostara, među kojima i Svetozar Ćorović, zalagali su se da se u društveni život uključe svi slojevi društva, posebno žene. On je, takođe, radio i na ideji da se zaustavi "seoba Srba zbog nerodice, gladi i progona austrijskih vlasti, iz Nevesinja i Gornje Hercegovine u Srbiju". S tim u vezi, u više navrata je pisao Srpskoj kraljevskoj vladi u

⁴ Snežana Brajović, "Nova zora", Zora (Beograd), VII (august, 2012), str. 17.

⁵ Isto

Beogradu i isticao kako je odlazak srpskog pravoslavnog stanovništva nacionalni gubitak za Bosnu i Hercegovinu.

Hroničari tadašnjeg vremena tvrdili su da je ovaj književnik bio neiscrpan u iznalaženju ideja koje je umio pretvoriti u djelo. Međutim, svoje ime nije posebno isticao. Volio je da ostane anonimn i da zasluge prepusti nekom drugom.

Ćorovićev kulturni doprinos

Veliki Ćorović je pored pomenutih aktivnosti, svoje radove objavljivao i u listovima: "Golub", "Neven", "Bosanska vila", "Brankovo kolo", "Luča" i "Otadžbina". Dvije godine radio je kao urednik almanaha "Neretljanin". Godine 1910. izabran je za poslanika u Bosanskom saboru. Uređivao je kalendare, opisivao manastire i izdavao deklamatore. Pružao je veliku pomoć svojim mladim prijateljima. Risto Radulović, sociolog i saradnik Ćorovića, često je isticao da je Svetozar Ćorović kao književni i kulturni radnik dao izuzetan doprinos razvoju kulture i očuvanju života, tradicije i običaja Mostara i Hercegovine. U svom djelu Radulović je napisao : "Ćorović kao samouk čovjek nije mogao da izgradi svoj stil kao Petar Kočić iz Bosne, ni da produbi svoj ton kao Goran Stanković iz Vranja, ali sadržajem i materijom dao je više nego iko od nas".⁶

Svetozar Ćorović umro je u proljeće 1919. godine, dvije godine nakon povratka iz Mađarske gdje je bio mobilisan. Uzrok njegove smrti je bolest koju je dobio u austrijskom zatvoru. Posljednju godinu života proveo je u svojoj rodnoj kući koja se i danas nalazi na broju 178 u ulici Maršala Tita u blizini Lučkog mosta. Izgrađena je 1874. godine.

Njemu u čast, od 1997. godine dodjeljuje se književna nagrada "Svetozar Ćorović" za najbolju knjigu proze, a u Bileći se tradicionalno održava manifestacija "Ćorovićeви susreti pisaca".

Svetozarov pobratim Jovan Dučić nekada davno Ćorovića je pronicljivo i humoristično opisao u jednom članku objavljenom u listu "Zora":

"Ćorović je oduševljen omladinac, valjan drug, dobrodušan do naivnosti. Čovjek dobre volje, jedini valjda od svih ljudi koji nikada nije zaplakao. Imućan je, što je jedna potreba više da se

⁶ Jovan Radulović, "Mostarski književni pokret", Letopis Matice Srpske, (Novi Sad), april, 1937, str. 64.

u Mostar bude i pametan čovjek. Vodi miran život -jedan od onih ljudi koji zimi nosi šubaru, a ljeti za dvije ili tri numere širu košulju, nego što treba...”.⁷

Međutim, postavlja se pitanje je li Mostar zaboravio velikog Ćorovića? Je li danas dovoljno zastupljen u javnom i kulturnom životu grada Mostara? Ili će i on poput nekih, ostati književnik koji je dao ogroman doprinos svome gradu, a samo rijetki ga se sjete.

⁷ Jovan Dučić, Zora (Mostar), VI (1900), str. 9.

ZAKLJUČAK

Svetozar je bio i ostao jedna od najznačajnijih kulturnih ličnosti koja je živjela i stvarala u gradu na Neretvi. Od njegove smrti 1919. godine prošlo je više od stotinu godina. Mostar ga pamti kao pisca i hroničara jednog vremena, čovjeka koji je dao nemjerljiv doprinos razvoju kulture, pozorišta i publicistike u Mostaru s kraja devetnaestog i početka dvadesetog vijeka. U rodnom zavičaju mnogi će ga se sjetiti kao čovjeka koji je proučavao dušu svog naroda, osluškivao njegove želje za građanskom slobodom, a težnje i zamisli jednog naroda i vremena unio u svoja književna djela.

Njegova djela predstavljaju historiografsku vrijednost književnosti i kulture bosanskohercegovačkog naroda. Bio je prvi koji je svijetu počeo da priča o našoj Hercegovini, a osobito o muslimanskom ambijentu. I ta Hercegovina zabilježena je kao lijepa zemlja ugodnog življenja gdje svi ljudi imaju jednaka prava bez obzira na etničku i vjersku pripadnost.

LITERATURA

Brajović, Snežana; Bogojavljenka noć, Izabrane pripovijetke

E. Brulić, N. Ibrahimović, S. Jurić, Ž. Malinović, K. Mlakić Vuković, A. Rizvanbegović, A. Tikveša, N. Veličković, "Ibrahim- begov ćošak" (Sarajevo, NIK "Sezam")

Ćorović, Svetozar; Stojan Mutikaša

Maksimović, Goran; Hercegovina u pripovjednoj prozi Svetozara Ćorovića, Zbornik radova

Milanović, Branko; Život i djelo Svetozara Ćorovića, Studije iz srpske književnosti

Popović, Bogdan; Jedan srpski pripovedač, Srpski književni glasnik

Pindžo, Indira; Pripovjedač mostarskog života, časopis "Azra"

Radulović, Jovan; Mostarski književni pokret, Letopis Matice srpske

Tutnjević, Staniša; Svetozar Ćorović, Mostarski književni krug, Institut za književnost
Beograd